

Słowa kluczowe: Rok miłosierdzia, liturgia, miłosierdzie Boże, modlitwa eucharystyczna

Keywords: Year of Mercy, liturgy, Mercy of God, Eucharistic Prayer

Ks. Kazimierz Matwiejuk

PAPIESKI WYDZIAŁ TEOLOGICZNY W WARSZAWIE
COLLEGIUM JOANNEUM

BÓG BOGATY W MIŁOSIERDZIE W ŚWIETLE PIERWSZEJ MODLITWY EUCHARYSTYCZNEJ O TAJEMNICY POJEDNANIA

W niedzielę, 29 listopada 2015 r., papież w katedrze w Bangi, stolicy Republiki Środkowoafrykańskiej, otworzył Drzwi Święte. Były to pierwsze Drzwi Święte otwarte w ramach Roku Miłosierdzia. Ten bowiem oficjalnie rozpoczął się w Rzymie 8 grudnia tegoż roku. Papież, stojąc przed Drzwiami Świętymi stołecznej katedry, powiedział, że Rok Święty Miłosierdzia zaczyna się wcześniej na tej afrykańskiej ziemi, która cierpi od lat z powodu wojny, nienawiści, braku porozumienia i braku pokoju. Ta cierpiąca ziemia jest symbolem wszystkich krajów świata niosących krzyż wojny. Bangi staje się też duchową stolicą modlitwy o miłosierdzie Boże. Wszyscy wyznawcy miłosiernego Boga winni modlić się o pokój, miłosierdzie, pojednanie, przebaczenie i miłość. Papież zachęcił, aby uczestnicy uroczystości otwarcia Drzwi Świętych modlili się z pokorą i ufnością o pokój dla Bangi, dla całej

Republiki Środkowoafrykańskiej i dla wszystkich krajów, cierpiących z powodu wojny

Jubileusz Miłosierdzia został wpisany w szerszy kontekst eklezjalny, co będzie punktem wyjścia poniższych rozważań. Rzeczywistość Boga bogatego w miłosierdzie, utrwalona w Biblii, jest obecna w pierwszej modlitwie eucharystycznej o tajemnicy pojednania. Ta zaś jest elementem celebracji Eucharystii, gdzie są uobecniane czyny zbawcze Jezusa Chrystusa. W niniejszym artykule zostaną przywołane okoliczności zaistnienia tej anafory oraz ukazany jej mistagogiczny i anamnetyczny wymiar.

EKLEZJALNY WYMIAR JUBILEUSZU KU UCZCZENIU BOGA BOGATEGO W MIŁOSIERDZIE

Papież Franciszek zainicjował w Rzymie obchody nadzwyczajnego jubileuszu miłosierdzia w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. W swej bulli *Misericordiae vultus (Oblicze miłosierdzia)* tak wyjaśnił swoją motywację:

Ta uroczystość liturgiczna wskazuje sposób, w jaki Bóg działa już od początków naszej historii. Po grzechu Adama i Ewy Bóg nie chciał zostawić ludzkości samej, wystawionej na działanie zła. Stąd też w swoim zamysle zechciał On, aby Maryja, święta i niepokalana w miłości (por. Ef 1, 4), stała się Matką Odkupiciela człowieka. Na ogrom grzechu Bóg odpowiada pełnią przebaczenia. Miłosierdzie będzie zawsze większe od każdego grzechu i nikt nie może ograniczyć miłości Boga, który przebacza (Franciszek, 2015).

Otwarcie Drzwi Świętych w Bazylice św. Piotra 8 grudnia 2015 r., a następnie w III niedzielę adwentu, 13 grudnia tegoż roku, w katedrze biskupa Rzymu, tj. w Bazylice św. Jana na Lateranie, i w uroczystość Bożego Narodzenia w Bazylice Matki Bożej Większej, było związane także z pięćdziesiątą rocznicą zakończenia II Soboru Watykańskiego.

Kościół czuje potrzebę żywego wspomnienia tej chwili, gdyż wtedy właśnie zaczynał się nowy bieg jego historii. Ojcowie zgromadzeni na Soborze czuli potrzebę, silną jak prawdziwy powiew Ducha Świętego, mówienia o Bogu do ludzi ich czasów w sposób bardziej zrozumiały. Po rozbiciu murów, które przez zbyt długi czas trzymały Kościół w zamknięciu jak w uprzywilejowanej cytadeli, nadszedł czas na głoszenie Ewangelii w nowy

sposób; nowy etap ewangelizacji, która trwa od zawsze. Nowe zaangażowanie dla wszystkich chrześcijan, aby świadczyć z większym entuzjazmem i przekonaniem o swojej wierze. Kościół czuł zawsze odpowiedzialność za bycie w świecie żywym znakiem miłości Ojca (*tamże*).

Otwarcie Bram Miłosierdzia dokonało się także we wszystkich diecezjach na świecie. Biskupi otworzyli je w swoich katedrach. Duszpasterze wyznaczonych kościołów w diecezji otwarciem Bramy Miłosierdzia włączali swoich wiernych w obchody jubileuszu miłosierdzia. Jego przeżywanie, jako szczególnego roku łaski i odnowy duchowej, stało się udziałem wszystkich członków Chrystusowego Kościoła. Rok jubileuszowy zakończy się w uroczystość liturgiczną Jezusa Chrystusa, Króla Wszechświata, 20 listopada 2016 r.

Kościół przyswaja prawdę i ożywia swoją świadomość, że Bóg bogaty w miłosierdzie okazuje swą wszechmoc najpełniej przez przebaczenie i litość. Jego miłosierdzie jest przejawem Jego wszechmocy. Bóg jest cierpliwy i miłosierny, nieskory do gniewu i bardzo łaskawy (Ps 103 [102],8). Jego dobroć wyraża się w tym, że odpuszcza On wszystkie ludzkie winy, lecz wszystkie ludzkie niemoce. On życie ludzi wybawia od zguby. On obdarza ludzi łaską i zmiłowaniem (zob. Ps 103[102], 3-4). Miłosierdzie Boże sprawia, że historia ludzi jest historią zbawienia.

Kościół w Roku Miłosierdzia kontempluje prawdę, że Głowa Ludu Bożego, Jezus Chrystus, jest uosobieniem Bożego miłosierdzia. On jest Emmanuelem. Syn Boży przez inkarnację wszedł w historię świata i pragnie wejść w historię poszczególnych ludzi. On nieustannie pochyla się nad ludźmi, proponując im dar nowego, swego, życia.

Wcielony Logos podczas ziemskiego życia odczuwał w głębi serca silne współczucie wobec rzesz ludzi, którzy szli za Nim. Stał się przewodnikiem dla ludzi zmęczonych, utrudzonych i zdezorientowanych (Mt 9, 36). Głodnych karmił do sytości kilkoma chlebami i rybami (Mt 15, 37), chorym okazywał miłość współczującą. Wielu z nich uzdrowił, bo to było pomocne do ich uświęcenia (zob. Mt 14, 14). On odpuszczał grzechy (Mt 9,1-8).

Jezus, kształtując nowe serce swoich słuchaczy, którzy w odpowiednim czasie mieli stać się Jego Kościołem, w przypowieściach mówił im o Bogu miłosiernym. Jego przypowieści o zaginionej owcy, o zagubionej monecie czy o synu marnotrawnym to poruszające katechezy o Bogu, który przebacza i raduje się z każdego odnalezionego marnotrawnego dziecka (Łk 15, 1-32).

Wcielony Syn Boży najpełniej okazał swoje miłosierdzie w dziele odkupienia, którego dokonał mocą swej paschy (Jan Paweł II, 1980, nr 1). Dobrowolnie przyjęta przez Niego śmierć na krzyżu dopełniła się chwalebnym zmartwychwsta-

niem. Tak paschalny Zbawiciel ukazał, że istnieje pełnia życia. Ono rozpoczęło się dla wszystkich odkupionych grzeszników, właśnie wtedy, gdy „śmierć zwarła się z życiem i w boju, o dziwy, choć poległ Wódz życia, króluje dziś żywy” (*Lekcjonarz*, 1973, s. 253).

Jezus domaga się miłosierdzia od swoich uczniów. Na pytanie Piotra, ile razy należałoby przebaczyć winowajcom, odpowiedział: „Nie mówię ci, że aż siedem razy, lecz aż siedemdziesiąt siedem razy” (Mt 18, 22). Wszyscy wyznawcy Chrystusa są wezwani do życia miłosierdziem, ponieważ im najpierw zostało ono udzielone przez Boga. Dokonało się to w sakramencie chrztu, który jest sakramentem powtórnych narodzin. Bóg miłosierny, zanurzając katechumena w misterium śmierci i zmartwychwstania swojego wcielonego Syna, wyzwolił go z grzechu pierworodnego i usynowił Boskim synostwem.

Najbardziej przekonującym wyrazem miłości miłosiernej człowieka jest przebaczenie zniewag i miłość nieprzyjaciół (Łk 6,27). Miłosierdzie jest ideałem życia chrześcijańskiego, jest kryterium wiarygodności wiary wyznawcy Chrystusa. Stanowi pewną drogę ku usprawiedliwieniu przez Boga, w myśl zapewnienia Jezusa: „Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią” (Mt 5, 7).

Miłosierdzie Boga jest Jego odpowiedzialnością za ludzi. On pragnie ich dobra i chce ich widzieć szczęśliwymi, napełnionymi radością i pokojem. Ojciec niebieski kocha swoje dzieci. One także powinny okazywać miłosierną miłość swoim bliźnim. Bóg miłosierny skutecznie uświęca tych, którzy przyjęli Jego dar miłosierdzia i nim obdarowują innych ludzi.

POJEDNANIE JAKO POWRÓT DO OJCA – PRZEWODNI MOTYW MODLITWY EUCHARYSTYCZNEJ O TAJEMNICY POJEDNANIA

Anafory o tajemnicy pojednania

Kościół głosi prawdę o miłosierdziu Boga, objawioną w pełni przez ukrzyżowanego i zmartwychwstałego Chrystusa. Nie tylko głosi, ale w liturgii celebrowane miłosierdzie Boże. Czyni to na różne sposoby. Czyny zbawcze Chrystusa, jako znaki Jego nieskończonego miłosierdzia, są uobecniane w sposób sakramentalny szczególnie we mszy św. Znakami, które z woli Słowa Wcielonego aktualizują w celebracji Eucharystii misterium Jego paschy, są chleb i wino. Misterium eucharystyczne wcielonego Syna Bożego tłumaczą teksty mszalne, zwłaszcza anafory, także dwie o tajemnicy pojednania. Można z nich korzystać w mszach, które w szczególności w sposób ukazują tajemnicę pojednania, a więc w mszach w okresie Wielkiego Postu,

w mszach o krzyżu świętym czy o pojednaniu. Wybrzmiewają one z własną prefacją albo z innymi prefacjami, które mają za temat pokutę i pojednanie.

Dwie modlitwy eucharystyczne o tajemnicy pojednania zostały przygotowane specjalnie na Rok Święty, obchodzony w 1975 r. Zaistniały one jako „*Prex eucharistica pro Anno Sancto*”. Rok Święty zazwyczaj ma charakter pokutny i jest złączony z sakramentem pokuty. Papież Paweł VI, nawiązując do tej tradycji, określił pojednanie – *reconciliatio* jako motyw przewodni tegoż roku jubileuszowego (Ponczek, 2000, s. 13).

Przygotowaniem pierwszej anafory zajęło się grono specjalistów w ramach tzw. grupy francuskiej. Drugą modlitwę o tajemnicy pojednania opracowywała grupa studyjna w języku niemieckim (Stefański, 2002, s. 218). Teksty obu anafor Paweł VI zatwierdził 26 października 1974 r. Zaaprobował je *ad experimentum* na trzy lata. W 1977 r. czas eksperymentalnego użytkowania przedłużono na kolejne trzy lata. Jeszcze jedna prolongata, ale już bez czasowego ograniczenia, nastąpiła w 1980 r. Trzy lata później Jan Paweł II zatwierdził wersję łacińską anafor, dając możliwość korzystania z nich w Roku Jubileuszu Odkupienia (1983–1984) (Ponczek, 2000, s. 31–35). Episkopat Polski uzyskał aprobatę tłumaczenia tych anafor w listopadzie 1984 r. Dwa lata później zostały one włączone do drugiego wydania mszału rzymskiego (*Mszał rzymski*, 1986, s. 343*–352*).

Miłosierdzie jako pomoc w powrocie grzesznika do Boga

Bóg w pierwszej anaforze o tajemnicy pojednania jest nazwany Ojcem świętym i Bogiem nieskończonej dobroci. Ta dobroć wyraża się w Jego ustawicznej trosce o człowieka, zwłaszcza grzesznika, który postanowił swój rozum i wolną wolę zaangażować po stronie zła. Tak działa przeciwko sobie. Grzech bowiem jest wyrazem lekceważenia lub odrzucenia Bożej woli i wyrazem decyzji kształtowania swojej egzystencji w klimacie samowoli. Wybór zła nie jest tylko antytezą dobra, ale rezygnacją z realizacji najgłębszych pragnień ludzkiego serca, które jest niespokojne, dopóki nie spocznie w Bogu (Augustyn, 2007).

Wszechmogący i miłosierny Bóg nie rezygnuje z człowieka, który lekceważy lub zuchwale i cynicznie depcze Jego wolę, zawartą w dekalogu. On nieustannie wzywa grzeszników do odnowy. Czyni to w sposób bardzo delikatny. Dokonuje tego mocą Ducha Świętego, który w sobie właściwy sposób działa w głębi ludzkiego sumienia. Tam grzesznik doświadcza Bożego miłosierdzia. Bóg inicjuje nawrócenie i nadaje wartość nawet najmniejszym postępom grzesznika w czynieniu dobra (Jan Paweł II, 2002, nr 8). W tym procesie Ojciec miłosierny czyni rzeczy, które niejednokrotnie wprowadzają w podziw penitenta. Bóg pragnie go ocalić, mimo że on

sam uważał się za człowieka już ztraconego. „Syn Człowieczy przyszedł szukać i zbawić to, co zginęło” (Łk 19, 10).

Bóg objawia najpełniej swoją wszechmoc w łasce przebaczenia. Tym wymiarem Jego wszechmocy jest przeniknięta cała historia zbawienia. Łaski przebaczenia doświadczali członkowie starotestamentalnego narodu wybranego. Było ono obecne w Bożych obietnicach i zawieranych przymierzach, zwłaszcza w przymierzu synajskim. To przymierze było oparte na obietnicy obfitości Bożego błogosławieństwa. Domagało się posłuszeństwa Bogu ze strony ludu wybranego. Ten obiecał: „Wszystko, co powiedział Pan, uczynimy i będziemy posłuszni” (Wj 24,7). To przymierze miało ryt krwi. Krwią zwierząt ofiarnych został skropiony ołtarz, symbol Boga, i lud (Wj 24,8). Przymierze Tego, który Jest z ludem wyzwolonym z niewoli egipskiej było wielokrotnie łamane przez niewierność Izraelitów. Bóg pozostał wierny swoim obietnicom. Ich dobrodziejstwa stały się udziałem Reszty z tego narodu.

Gdy nadeszła pełnia czasu Bóg stał się Emmanuelem. Wcielony Syn Boży, Jezus Chrystus, zawarł nowe przymierze, ale już nie tylko z jednym narodem, lecz z całą ludzkością. To przymierze Odkupiciela człowieka z wszystkimi ludźmi zostało zawarte na krzyżu. Jego zbawczy sens i uświęcającą skuteczność objawiło zmartwychwstanie Chrystusa. Przymierze zawarte we Krwi Zbawiciela jest tak mocne, że nic nie może go złamać. W tym przymierzu bowiem Wcielony Logos wziął na siebie wszystkie zobowiązania, także niewierności ze strony ludzi. Uczynił przymierze zbawczo skutecznym i to w wymiarze uniwersalnym. Pragnieniem zmartwychwstałego Pana jest, aby ludzie okupieni Jego Krwią byli w niebie obok Niego po prawicy Ojca (zob. J 14,3). On, jedyny Zbawiciel świata, ustawicznie swą zbawczą miłością obejmuje wszystkich ludzi (Kongregacja Nauki Wiary, 2000). Chrystus ich umiłował do końca. A umiłował ich, gdy byli grzesznikami (Rz 5,8). To unilateralne przymierze, zawarte w Jego krwi, jest ciągle aktualne. Stanowi źródło nadziei dla każdego grzesznika, który odczuje potrzebę powrotu do miłosiernego Ojca.

Powrót ten jest wyrazem i skutkiem Bożego miłosierdzia. Nawrócenie grzesznika do Boga dokonuje się przy uświęcającej asystencji Parakleta. Duch Święty inicjuje ten proces swoimi natchnieniami, a w sakramencie pokuty przekazuje grzesznikowi nowe życie w Chrystusie. W mocy Parakleta grzesznik pojednany z Bogiem i Kościołem może z całego serca wychwalać miłosierdzie Ojca niebieskiego i wielbić Jego dobroć, która dla ludzi jest źródłem nieustannego podziwu i radości (Decyk, 1988, s. 17–25). Grzesznik pojednany z Bogiem i Kościołem to człowiek szczęśliwy, bo odnalazł skarb zbawienia (*Mszał rzymski*, 1986, s. 343*).

Mistagogiczny wymiar pierwszej anafory o tajemnicy pojednania

Teksty euchologiczne, zwłaszcza tekst anafory, odsłaniają celebrowane misterium zbawienia i wprowadzają uczestników celebracji mszalnej w tajemnicę paschy Chrystusa. Pierwsza modlitwa eucharystyczna o tajemnicy pojednania kieruje umysły i serca uczestników celebracji eucharystycznej ku Ojcu prawdziwie świętemu. On jako Stwórca od początku świata i nieustannie w historii czyni ludzi, stworzonych na Jego obraz i podobieństwo, uczestnikami swego zamysłu miłości. A tym zamysłem jest, aby ludzie byli święci. Jego wolą jest uświęcenie każdego człowieka (zob. 1Tes 4,3). Świętość człowieka jako udział w świętości Najświętszego urzeczywistnia się już w doczesności mocą łaski sakramentów świętych. Świętość jest koniecznym warunkiem uczestnictwa człowieka w wiecznej chwale Trójjedynego Boga w niebie.

Anafora o tajemnicy pojednania potwierdza, że celebracja mszalna jest aktem eklezjalnym. Sprawuje ją lud Boży, który przez chrzest jest „wybranym plemieniem, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem [Bogu] na własność przeznaczonym”. Ludzie przed chrztem byli nie-ludem, bo jeszcze nie dostąpili miłosierdzia. Jako ochrzczeni są ludem Bożym, ponieważ doznali Bożego miłosierdzia (zob. 1P 2,9-10). Ten lud jest ożywiany mocą Uświęciciela. Jest uzdolniony do celebrowania czynów zbawczych Chrystusa. Uświęcająca moc Parakleta i słowa Chrystusa sprawiają, że dary chleba i wina stają się Ciałem i Krwią wcielonego Syna Bożego. Są pokarmem i napojem ku życiu wiecznemu uczestników celebracji mszalnej.

Pierwsza modlitwa eucharystyczna o tajemnicy pojednania wpisuje epiklezę konsekracyjną w opowiadanie o ustanowieniu Eucharystii. Daje temu opowiadaniu dość szeroki kontekst. Uświadamia uczestnikom celebracji mszalnej, że grzesznik przez odrzucanie miłości Boga jest duchowo umarły. Nie jest więc zdolny o własnych siłach zbliżyć się do Niego. Ale Bóg okazał wszystkim grzesznikom swoje miłosierdzie. Ten akt miłosierdzia zaistniał w najwyższym stopniu, gdy wcielony Syn Boży, posłuszny swemu Ojcu, i bezinteresownie miłujący ludzi, stał się ofiarą przebłagalną za grzechy świata (1J 2,2). Wcielony Logos pozwolił się przybić do krzyża za zbawienie grzeszników. Zanim jednak „wyciągnął ramiona pomiędzy niebem i ziemią, na znak wiecznego przymierza, chciał obchodzić Paschę ze swymi uczniami” (*Mszał rzymski*, 1986, s. 344*).

Ten obchód paschalny miał miejsce w Wieczerniku, w Wielki Czwartek. Wtedy Jezus ustanowił Eucharystię, sakramentalny obrzęd swojej ofiary krzyżowej. Tam w sposób sakramentalny dokonała się pascha Nowego Przymierza. A dokonała się ona w klimacie świętowania paschy Izraelitów. Oni corocznie świętowali zbawczą ingerencję Boga Abrahama, Izaaka i Jakuba, który wyprowadził ich z niewoli

faraona i przeprowadził do Ziemi Obiecanej. Bóg sam pouczył Izraelitów o sposobie przeżywania świąt paschalnych (Wj 12,1-51).

O wydarzeniu wieczernikowym świadczą synoptycy. Mateusz i Łukasz świadczą, że „w pierwszy dzień Przaśników przystąpili do Jezusa uczniowie i zapytali Go: »Gdzie chcesz, żebyśmy Ci przygotowali spożywanie Paschy?« On odrzekł: »Idźcie do miasta, do znanego nam człowieka, i powiedzcie mu: Nauczyciel mówi: Czas mój jest bliski; u ciebie urządzam Paschę z moimi uczniami«. Uczniowie uczynili tak, jak im polecił Jezus, i przygotowali Paschę. Z nastaniem wieczoru zajęli miejsce u stołu razem z dwunastu uczniami” (Mt 26,17–20; Łk 22,7-14). Zgodnie z chronologią synoptyków był to czwartek, 14 nisan. Po zachodzie słońca zaczęło się świętowanie paschy żydowskiej. Jezus ze swymi uczniami spotykał się przy stole wieczerzy paschalnej.

Ewangelista Jan, opisując Ostatnią Wieczerzę Jezusa z uczniami, zauważył, że żydowscy zwierzchnicy prowadzący Jezusa przed sąd Piłata nie weszli do pretorium, „aby się nie skalać i móc spożyć Paschę” (J 18,28). Według jego obliczeń, proces Jezusa toczył się przed wieczerzą paschalną. Ostatnia Wieczerza nie była wieczerzą sederową, czyli przeżywaną według określonego porządku, ale pożegnalną z uczniami (Ratzinger–Benedykt XVI, 2011, s. 120)¹.

Jezus, spożywając ze swymi uczniami Ostatnią Wieczerzę, dał im do spożycia swoje Ciało, które będzie wydane, i swoją Krew, która będzie wylana. Celebrował wydarzenia, które miały się wkrótce dokonać w wymiarze historycznym (*tamże*, s. 126). Ostatnia Wieczerza Jezusa nie była tylko zapowiedzią Jego krzyża i zmartwychwstania, lecz ich sakramentalnym uobecnieniem. Była prawdziwą paschą Wcielonego Słowa (*tamże*, s. 127).

Eucharystia, ustanowiona podczas Ostatniej Wieczerzy, jest sakramentem oddania się Chrystusa Ojcu za zbawienie ludzkości, ale także oddania się ludziom dla zbawienia konkretnego człowieka. Wydarzenie wielkoczwartkowe to godzina ofiarnej miłości Chrystusa, godzina Jego przejścia z tego świata do Ojca. To przejście było przeniknięte Jego bezinteresowną i wielkoduszną, bo zbawczą, miłością do ludzi aż do końca, do śmierci na krzyżu (J 13,1).

Pierwsza anafora o tajemnicy pojednania wyraźnie nawiązuje do wydarzenia wieczernikowego. Zdecydowanie podkreśla dziękczynny wobec Ojca charakter czynności Jezusa. Gdy spożywali wieczerzę, Jezus wziął chleb. Dzięki składał Ojcu.

1 Chronologia wg synoptyków: czwartek: Ostatnia Wieczerza Jezusa z uczniami; piątek: wigilia świąt paschalnych, proces Jezusa i wykonanie wyroku śmierci; sobota: spoczynek w grobie; niedziela: zmartwychwstanie. Według chronologii Jana, Jezus umarł w tym samym czasie, kiedy w świątyni zabijano baranki paschalne. Baranki paschy żydowskiej były figurą Chrystusa, prawdziwego Baranka.

Błogosławił chleb, łamał go i dawał swoim uczniom. Zachęcał: „Bierzcie i jedzcie z tego wszyscy”. Zapewniał: „To jest bowiem Ciało moje, które za was będzie wydane”. Podczas celebracji mszalnej jej przewodniczący ukazuje ludowi konsekrowaną Hostię do adoracji i sam adoruje Chrystusa eucharystycznego przez przyklęknięcie. Podobne gesty i analogiczne słowa towarzyszą konsekracji wina, przygotowanego w kielichu. Anafora poprzedza tę czynność wielce wymownym pouczeniem, że Jezus był świadomy, iż pojedna wszystko w sobie przez krew wylaną na krzyżu. W tym klimacie pada Jego zaproszenie skierowane do uczniów: „Bierzcie i pijcie z niego wszyscy” i zapewnienie: „To jest bowiem kielich Krwi mojej nowego i wiecznego przymierza, która za was i za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów. To czyńcie na moją pamiątkę”. Po adoracji najświętszej Krwi Jezusa wybrzmiewa aklamacja, jedna z czterech zaproponowanych przez mszał. Odpowiedź wiernych jest wyrazem ich czynnego udziału w celebracji Eucharystii, wielkiej tajemnicy wiary.

Anamnetyczny charakter pierwszej anafora o tajemnicy pojednania

Anamneza jest kategorią czynności liturgicznych, związanych z celebrowaniem zbawczych ingerencji Boga, dokonanych w historii zbawienia. Polega ona na ich przypominaniu z jednoczesnym ich sakramentalnym uobecnianiem. Tak czyni zbawcze Chrystusa, dokonane jeden raz w historii, są uobecniane w celebracji mszalnej. Dokonuje się to za pomocą znaków chleba i wina, które wybrał sam Chrystus. On je uczynił skutecznymi znakami swego Ciała, które zostało wydane i swojej Krwi, która została wylana na krzyżu za zbawienie świata.

Pierwsza anafora o tajemnicy pojednania wspomina śmierć i zmartwychwstanie wcielonego Syna Bożego. On jest paschą Kościoła i pokojem jego członków. Kościół oczekuje na błogosławiony dzień Jego przyjścia na końcu czasów. Oczekując na paruzję paschalnego Chrystusa, Kościół składa ofiarę Słowa Wcielonego. Czyni to nie przez jej ponawianie czy powtarzanie, ale przez sakramentalne jej uobecnianie (zob. KKK, § 1104). Dzięki anamnezie niepowtarzalne zbawcze czyny Słowa Wcielonego, mianowicie Jego śmierć na krzyżu i rezurekcja, stają się realnie obecne pod postaciami znaków chleba i wina. Ofiara eucharystyczna jest tożsama z ofiarą krzyżową, którą dopełniło zmartwychwstanie ukrzyżowanego Zbawiciela. Różnica jest w sposobie ofiarowania Słowa Wcielonego. Na Golgocie Wcielony Logos umarł rzeczywiście. W celebracji Eucharystii Jego śmierć i rezurekcja są uobecniane w sposób bezkrwawy, za pomocą znaków, które On wybrał, czyli w sposób sakramentalny. W celebracji mszalnej jest więc obecny ukrzyżowany Chrystus, który zmartwychwstał trzeciego dnia po dramacie Golgoty. Jego niepowtarzalna ofiara jest skuteczna zbawczo. Komunia sakramentalna jest najpełniej-

szą, na ziemi, wspólnotą człowieka z Chrystusem Zbawicielem (*Mszał rzymski*, 1986, s. 345*).

Anamnetyczny wymiar celebracji mszalnej jest podkreślony przez stwierdzenie, że cała Boża rodzina, więc Kościół, łączy się w jedynej ofierze Jezusa Chrystusa z Bogiem Ojcem. On zaś daje Ducha Świętego, aby uczestnicy świętej akcji liturgicznej, posłuszni Jego natchnieniom i wspierani mocą Eucharystii, potrafili przewycięzać wszelkie podziały i niezgodę. To jest warunek, by mogli być złączeni w jedno ciało, czyli Kościół.

Modlitwa wstawiennicza eksponuje prośbę, by Bóg miłosierny zachował uczestników celebracji mszalnej w jednej wierze i miłości. Zwornikiem tej jedności jest papież jako pasterz Kościoła powszechnego. Jest nim także biskup jako pasterz Kościoła lokalnego. Eklezjalne posłuszeństwo pasterzom Kościoła jest wyrazem troski o jego jedność i sposobem owocnego jej utwierdzenia. Modlitwa intercyjsyjna odwołuje się także do wstawiennictwa świętych, zwłaszcza Najświętszej Dziewicy Maryi, którzy swoim duchowym orędownictwem zawsze wspierają uczestników celebracji mszalnej w budowaniu królestwa Bożego. A ono jest budowane przez nich ciągle, aż do dnia, w którym Chrystus przeprowadzi ich przez próg śmierci ku wiecznemu szczęściu w niebie. Wtedy dokona się ich pascha (*tamże*, s. 346*).

Kościół celebrujący misteria zbawcze wcielonego Syna Bożego pamięta także o zmarłych braciach i siostrach. Ich poleca Bożemu miłosierdziu. Czyni to ze świadomością, że żyjący jako lud pielgrzymujący, podobnie jak zmarli za swego życia w doczesności, mają udział w krzyżu Chrystusa i Jego zmartwychwstaniu. Przez chrzest stali się nowym stworzeniem. Realizując nowość życia w Chrystusie, zostaną ostatecznie wyzwoleni od zepsucia śmierci. Już teraz mają udział w wielkim hymnie dziękczynienia, jaki wznosi się ku Ojca w miłości Ducha Świętego od Chrystusa żyjącego na wieki, i od Jego Kościoła (*tamże*, s. 347*). Taki charakter ma doksologia mszalna.

Miłosierdzie jest doskonałością Trójjedynego Boga. Z tej doskonałości jak ze źródła czerpie miłosierdzie jako cnota moralna. Ona kształtuje relacje między ludźmi (Jenni, Westermann, 1978, s. 509–518). Miłosierdzie Boga to *hesed* (Ferry, 1987, s. 847), czyli wierność poczynionym przez Niego obietnicom. To także Jego odpowiedzialność za obiecaną miłość. Ale Boże miłosierdzie to także *rahamim* (McKenzie, 1981, s. 622–623). To miłość Boga, która ma cechy miłości matczynej. Jest to miłość bezinteresowna, dawana darmo, pochodząca z wewnętrznej konieczności, niejako z przymusu kochającego serca. „Czyż może niewiasta zapomnieć o swym

niemowlęciu, ta, która kocha syna swego łona? A nawet gdyby ona zapomniała, Ja nie zapomnę o tobie” (Iz 49, 15).

Miłosierdzie Boga obecne w pierwszej anaforze o tajemnicy pojednania ma takie cechy jak: dobroć, tkiwość, cierpliwość i wyrozumiałość, także gotowość przebaczenia. W liturgii Kościoła, a zwłaszcza we mszy św., miłosierdzie Boże jest zlokalizowane. Jest bowiem zawarte w czynach zbawczych Chrystusa, które podczas celebracji Eucharystii są uobecniane na ołtarzu. Doświadczanie tego miłosierdzia w pełni jest uwarunkowane odpowiednią dyspozycją uczestnika celebracji mszalnej. Wierni, świadomi grzechu ciężkiego, muszą wcześniej swoje skruszone serce poddać przebaczącej miłości Chrystusa w sakramencie pokuty. Dzięki sakramentalnemu oczyszczeniu grzesznika, przez dar Eucharystii dokona się jego najpełniejsza, z możliwych na ziemi, *koinonia* z Chrystusem. On zapewnił: „Kto spożywa moje Ciało i Krew moją pije, trwa we Mnie a Ja w nim” (J 6, 56).

Analiza pierwszej anafory o tajemnicy pojednania wyraźnie potwierdza prawdę, że Kościół modli się tak, jak wierzy. Anafora nie jest tylko tekstem liturgicznym. Stanowi bowiem sposób wprowadzania uczestników celebracji mszalnej w misterium paschy Chrystusa. To misterium, na mocy anamnezy, jest uobecniane we mszy św. w sposób sakramentalny. Dzięki tej świadomości uczestnicy celebracji misterium Bożego miłosierdzia mogą w niej uczestniczyć świadomie, czynnie i w sposób pełny.

Bibliografia:

- Augustyn. (2007). *Wyznania I, 1*. Tłumaczenie Z. Kubiak. Kraków: Znak.
- Decyk, J. (1988). Pojednanie z Bogiem i braćmi drogą do udziału w Eucharystii. *Collectanea Theologica* 58 (4).
- Ferry, B.-M. (1987). Miséricorde. W: *Dictionnaire encyclopedique de la Bible*. Brepolis.
- Franciszek. (2015). Bulla *Misericordiae vultus*. Pobrane z: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/bulle/misericordiaelev_11042015.html
- Jan Paweł II. (1980). Encyklika *Dives in misericordia*. Pobrane z: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/dives.html
- Jan Paweł II. (2002). *List do kapłanów na Wielki Czwartek*.
- Jenni, E., Westerman, C. (1978). Essere misericordioso. W: G.L. Prato (red.), *Dizionario Teologico dell'Antico Testamento*. Torino.
- Kongregacja Nauki Wiary. (2000). *Deklaracja „Dominus Jesus” o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła*. Pobrane z: http://www.nonpossumus.pl/encykliki/KNW/dominus_iesus/

Lekcjonarz mszalny. (1973). Sekwencja paschalna. T. II. Poznań–Warszawa.

McKenzie, L. (1981). Rahamim. W: B. Maggioni (red.), *Dizionario Biblico*. Wyd. IV. Assisi.

Mszał rzymski dostosowany do zwyczajów diecezji polskich. (1986). Poznań: Pallottinum.

Ponczek, R. (2000). *Wielka modlitwa Kościoła o pojednaniu*. Toruń.

Ratzinger J.–Benedykt XVI. (2011). *Jezus z Nazaretu*. Cz. 2. Tłumaczenie W. Szymona. Kielce: Jedność.

Stefański, J. (2002). *Modlitwy eucharystyczne w posoborowej reformie liturgicznej*. Gniezno.

GOD RICH IN MERCY IN THE LIGHT OF THE FIRST EUCHARISTIC PRAYER OF THE MYSTERY OF RECONCILIATION

SUMMARY

The Jubilee Year of Mercy announced by Pope Francis has no precedent in the history of the Church. But the mystery of the Divine Mercy, hidden in the Revelation, has from the beginning of the Church been inscribed in its preaching and liturgy. Therefore, the Jubilee of Mercy must be seen in a broader ecclesial context. One of the examples of liturgical worship of the mystery of mercy is the First Anaphora of Reconciliation. It clearly confirms the truth: the Church prays like she believes. The Mercy of God present in the first anaphora of the mystery of reconciliation has features such as: kindness, tenderness, patience and understanding, also a readiness to forgive. The anaphora introduces the participants of the celebration of the Mass to the mystery of Christ's passion. Thanks to this, People of God get to know more about their sinfulness, experience the mercy and are invited to answer with mercy.